מבט מבס"א
BESA
מרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים

דאעש ייכנע, ההשפעה תישאר

מאת ד"ר מרדכי קידר

מבט מבס"א מס' 627, 26 באוקטובר 2017

תקציר: ארגון דעאש עומד בפני תבוסה וחיסול אך אנשיו מתפזרים במדינות העולם ומקימים "סניפים" מקומיים. רעיון הח'ליפות האסלאמית לא מת והמאבק במערב לא הסתיים. דאעש ייעלם כארגון, אך קיים חשש גדול שהעולם ימשיך לסבול מהרוח הרעה שארגון זה הפיח בקרב מוסלמים רבים מדי.

לפי כל הסימנים, "כוחות סוריה הדמוקרטית", שעיקר כוחם הן המיליציות הכורדיות הסוריות, עומדים לפני שחרור העיר א־רקה, בירת "מדינת האסלאם בעיראק וסוריה". השאלה העולה מאליה היא מה יהיה אחרי דאעש.

התשובה מורכבת משלושה חלקים: הארגון, אנשיו והאידיאולוגיה. הארגון יובס ויחוסל, הטריטוריה הגדולה ששלט עליה תחולק בין אסד, איראן, הכורדים והטורקים, ומערכות השלטון שלו יהפכו נחלת העבר. הניסיון להקים מחדש את הח'ליפות האסלאמית נכשל מכיוון שהעולם המוסלמי, לפני "הכופרים", סלד ממנו ומשיטות ההוצאה להורג בנות המאה השביעית שהנהיג.

אלא שרבים מאנשי הארגון כבר נמצאים במקומות אחרים, נושאים בליבם תחושה של צדקת הדרך, נבגדות ויצר נקמה נגד כל אלו שתקפו אותם (כמו הכורדים ומדינות הקואליציה), נגד המוסלמים שעמדו מנגד ולא סייעו להם (מדינות בריה"מ לשעבר), או מדינות שסייעו ובגדו בהם בהמשך (טורקיה, סעודיה).

הג'יהאדיסטים הללו התפזרו ברבות ממדינות העולם וחלקם הקימו "סניפים" בסיני, בלוב, בתימן, בניגריה, במאלי, בפיליפינים ועוד - כשכל סניף מתאים את עצמו, את מבנהו ואת פעילותו לסביבה שבתוכה הוא מתפקד. המשתנים הם מידת קיומו של שלטון מקומי אפקטיבי, מידת קיומה של אוכלוסייה אסלאמית תומכת ומידת קיום תשתית ארגונית טרוריסטית מקומית שאפשר להתחבר אליה. תופעה זהה ראינו אחרי חיסול אל-קאעידה באפגניסטן בשלהי 2001, כש"סניף" אחד שלה, זה שהתנחל בעיראק, התחבר עם האוכלוסייה הסונית ושרידי צבאו של סדאם והפך עם השנים לדאעש, תוך ניצול חולשת השלטון בעיראק החל מאפריל 2003 ובסוריה החל ממארס 2011.

אלא שכל "סניף" מקומי יסבול מכמה בעיות יסוד הקיימות בכל ארגון אסלאמי רדיקלי: ראשית - המחלוקות הפנימיות על השריעה (ההלכה) ועל היישום שלה, על השאלה אם לשלוט על שטח או להישאר ארגון ג'יהאדיסטי ללא טריטוריה, על העונשים המוטלים

על עבריינים, על תואר המנהיג (ח'ליף או לא) וסמכויותיו, על היחס לארגונים קרובים מבחינה אידיאולוגית, על המעמדות השונים בתוך הארגון (לדוגמה: ערבים מול לא־ערבים, מוסלמים מלידה מול מתאסלמים) ועוד.

שנית - העוינות בין ארגון אסלאמיסטי ובין האוכלוסיות, המוסלמית והאחרת, שעליהן הוא מנסה לשלוט. ושלישית - היחס השלילי בדרך כלל של העולם לארגון טרור אסלאמיסטי, שעלול להגיע עד מלחמת חורמה.

שאלה נוספת היא מה תהיה השפעת חיסול חלום הח'ליפות על העולם האסלאמי. ללא ספק, נפילת דאעש תחזק את עמדת המתנגדים לאסלאם הפוליטי, אך מנגד, נפילת דאעש הסוני מחזקת את הציר השיעי. הזחילה האיטית של מנהיגי העולם הסוני (טורקיה, סעודיה) לכיוון איראן בתקופה האחרונה היא אחד הביטויים להתחזקות הציר השיעי על חשבון הסונים. נאום טראמפ מיום חמישי שעבר יכול להאט מגמה זו, תלוי במעשים שתנקוט ארה"ב.

רעיון הח'ליפות האסלאמית לא מת. הוא חי וקיים בספרים הקדושים, בספרי הלימוד, בדרשות יום שישי, באתרי אינטרנט ובליבותיהם של מיליונים רבים, ובעתיד הקרוב או הרחוק יקום לתחייה, ינער את זיכרון הימים הנוכחים ויתחיל מחדש. תמיד יהיו אנשים שיחלמו על "חדש ימינו כקדם", על החייאת ימי "אלסלף אלצאלח" - "האבות המייסדים הצדיקים" - מוחמד וחבריו אשר "חיו חיים אידיאליים ונכונים והראו לנו את הדרך הנכונה לכל מקום, לכל זמן ולכל סביבה."

מה שברור הוא שהמאבק נגד "המערב הכופר, המתירני, ההדוניסטי, החומרני, המסומם והשיכור" יימשך באמצעות פיגועי יחידים או קבוצות קטנות. מדינות העולם ימשיכו לסבול מפיגועי דריסה, דקירה, ירי, אונס, אלימות נגד נשים ובני נוער, חבלה במרחב הציבורי וצורות ג'יהאד נוספות נגד כל מי שאינו בן דת מוחמד. דאעש ייעלם כארגון, אך קיים חשש גדול שהעולם ימשיך לסבול מהרוח הרעה מדי, שארגון זה הפיח בקרב מוסלמים רבים מדי.

המאמר פורסם לראשונה ב*ישראל היום* ב-15.10.2017.

- *סגן אלוף (מיל') ד"ר מרדכי קידר הוא מרצה ללימודי הערבית ולימודי המזרח התיכון באוניברסיטת בר-אילן וחוקר במרכז בגין-סאדאת למחקרים אסטרטגיים.*

סדרת הפרסומים מבט מבס"א מתפרסמת הודות לנדיבותה של משפחת גרג רוסהנדלר.